

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ В МІСЦЯХ ТИМЧАСОВОЇ ІЗОЛЯЦІЇ

Ткаченко Сергій Валерійович,

ORCID: 0000-0001-6463-4254

ад'юнкт кафедри кримінального процесу

Національної академії внутрішніх справ

У статті досліджено правові норми, які регламентують кримінальний процесуальний порядок проведення такої слідчої (розшукової) дії, як допит учасників кримінального процесу, а саме потерпілого, свідка та підозрюваного/обвинуваченого. Проаналізовано деякі наукові праці, у яких висвітлено тлумачення терміна «допит», а також розглянуто окремі проблеми процесуального і непроцесуального спрямування, що безпосередньо й опосередковано можуть позначатися на результаті здійснення допиту. До таких проблем належать: порядок пропуску працівників органів досудового розслідування на територію установ тимчасової ізоляції (місць несвободи); нормативне врегулювання здійснення допиту суб'єктів і проведення інших слідчих (розшукових) дій на території установ тимчасової ізоляції, зокрема і в нічний час; забезпечення права допитуваної особи на території установ тимчасової ізоляції на захист від самовикриття; психологічні та процесуальні чинники, що ґрунтуються на ефективності проведення допиту підозрюваного/обвинуваченого на території установ тимчасової ізоляції; необхідність залучення медичного працівника та застосування тактичних прийомів у процесі допиту осіб із фізичними або психічними вадами, а також неповнолітніх осіб на території установ тимчасової ізоляції.

Запропоновано законодавче врегулювання відповідних норм Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення діяльності органів досудового розслідування у кримінальному провадженні на території ізолятора тимчасового тримання або слідчого ізолятора (установ тимчасової ізоляції).

Ключові слова: кримінальний процес, допит, установа тимчасової ізоляції, орган досудового розслідування.

Tkachenko Serhii. Features of interrogation in places of temporary isolation

The article examines the legal norms that regulate the criminal procedure for conducting such an investigative (search) action as the interrogation of participants in criminal proceedings, namely the victim, witness and suspect accused. At the same time, it analyzes some scientific works on the understanding of the term "interrogation", as well as analyzes some problems of procedural and non-procedural nature, which can directly and indirectly affect the outcome of the interrogation. Such problems include: the procedure for admission of employees of pre-trial investigation bodies to the territory of temporary isolation institutions (power of imprisonment); normative regulation of interrogation of subjects and conducting other investigative (search) actions on the territory of temporary isolation institutions, including at night; ensuring the right to protection of the interrogated person on the territory of "temporary isolation institutions" as a basis against self-disclosure; psychological and procedural factors that affect the effectiveness of the interrogation of the suspect accused in the territory of "temporary detention facilities"; the need to involve a medical worker and apply the necessary tactics during the interrogation of persons with physical or mental disabilities, as well as minors in the territory of "temporary isolation institutions".

Legislative regulation of the relevant norms of the Criminal Procedure Code of Ukraine on ensuring the activities of pre-trial investigation bodies in criminal proceedings on the territory of temporary detention facility or pre-trial detention center (temporary detention facilities) is proposed.

Key words: criminal proceedings, interrogation, institution of temporary isolation, bodies of pre-trial investigation.

У практичній процесуальній діяльності працівників правоохоронних органів, зокрема Національної поліції України, на проведення кожної слідчої (розшукової) дії впливають значна кількість чинників, як тактико-психологічних, так і безпосередньо процесуальних. Тактико-психологічні чинники належать до сфери криміналістики, тактико-спеціальної підготовки тощо. У зв'язку із цим варто спрямувати увагу на статус учасника слідчої (розшукової) дії допиту в місцях тимчасової ізоляції. Зокрема, форму й порядок проведення зазначеної дії можуть визначати такі чинники: стать, вік, національність, громадянство, це фізична чи юридична особа, попередньо проведені слідчі (розшукові) дії в цьому кримінальному провадженні, причому як за участю цього учасника, так і без нього. Важливим чинником, що зумовлює специфіку конкретного допиту, є статус допитуваної особи.

Зазначені питання у своїх наукових роботах досліджували такі вчені, як: О.В. Батюк, Ю.О. Новосад, В.А. Сас, М.М. Сербін, Л.Д. Удалова й інші.

Учена Л.Д. Удалова називає допит «вербальною дією, метою якої є передача – отримання інформації про ідеальні відображення, тобто уявні образи, носієм яких є конкретна особа, з якою контактує слідчий, про відомі їй факти, що мають значення для правильного вирішення справи» [18, с. 17].

Науковці П.В. Цимбал і В.Ф. Влад аналізували процесуальні норми, що регламентують проведення допиту за загальними правилами, окреслили низку питань, які потрібно врегулювати у процесі проведення допиту в місцях тимчасової ізоляції, а саме в пенітенціарних установах [19, с. 84–89].

У своїй праці М.М. Сербін, на відміну від інших дослідників, акцентував саме на тактичній складовій частині проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії в місцях тимчасової ізоляції [16, с. 12].

На думку М.О. Янкового, допитом треба вважати «регламентований Кримінальним процесуальним кодексом процес специфічної вербальної взаємодії з допитуваним, під час якої слідчий (прокурор, суддя), за допомогою законних тактичних прийомів і методів психічного впливу, отримує від

допитуваного і фіксує у протоколі усну інформацію про відомі йому обставини, які мають значення для розслідування злочину» [20, с. 10].

Слушною видається позиція О.М. Процюк, згідно з якою «допит є одним із важких комунікаційних процесів слідчої діяльності. Він передбачає взаємний обмін діями, інформацією і станами включених до нього суб'єктів, а тому для досягнення запланованих цілей у результаті його проведення професійне спілкування слідчого має бути ретельно підготовленим, що неможливо без відповідного методичного забезпечення» [15, с. 3].

На переконання О.М. Столяренка, допит – одна з найскладніших слідчих дій; її проведення потребує сформованості у слідчого високої загальної та професійної культури, глибокого знання людської психології, майстерного володіння тактико-криміналістичними прийомами допиту [17, с. 381].

Допитувані у кримінальному провадженні особи можуть мати такі основні статуси: підозрюваного/обвинуваченого, потерпілого та свідка. Кожен із них має специфіку, водночас допит як слідчу дію проводять відповідно до встановлених вимог, що загалом забезпечує однотайність у формі його проведення. Також специфіки досліджуваній слідчій (розшуковій) дії додає локалізація проведення допиту. У цьому разі на його перебігу позначається проведення саме в місці тимчасової ізоляції (ізолятор тимчасового тримання (далі – ІТТ), слідчий ізолятор (далі – СІЗО), виправна колонія (далі – ВК). Варто зазначити, що всі три види установ тимчасової ізоляції передбачають особливий порядок доступу на територію та до особи, з якою необхідно провести слідчі (розшукові) дії. «Осіб, які відвідують СІЗО, пропускають до СІЗО та випускають із нього за перепусткою відповідного зразка з одночасним пред'явленням паспорта або іншого документа, що посвідчує особу» [13] (п. 3 ст. 7 розд. IV наказу Міністерства юстиції України від 14 червня 2019 р. № 1769/5). «Згідно із заявками осіб або органу, які здійснюють кримінальне провадження, забезпечити видачу конвоям затриманих і осіб, які тримаються під вартою, для конвоювання їх у судові

засідання та проведення слідчих дій за межами ІТТ, а також для інших цілей відповідно до законодавства» [12] (пп. 1 п. 1 ст. 7 наказу Міністерства внутрішніх справ України від 2 грудня 2008 р. № 638).

Також норми Кримінально-виконавчого кодексу (далі – КВК) України передбачають не безпосереднє надання доступу органам досудового розслідування на територію установи, а діяльність оперативно-розшукових підрозділів, метою яких є здійснення оперативно-розшукової діяльності, основне завдання якої – пошук і фіксація фактичних даних про протиправну діяльність окремих осіб та груп (ст. 104 КВК України) [8]. «Фіксація фактичних даних» є передусім однією з форм діяльності підрозділів слідства, що здійснюють досудове розслідування, проте законодавець закріпив обов'язок щодо виконання завдань кримінального провадження за підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Отже, очевидно, що не розроблено єдиного порядку здійснення досудового розслідування в місцях тимчасової ізоляції, що істотно ускладнює порядок їх проведення під час здійснення першочергових слідчих (розшукових) дій, зокрема допиту.

Основна відмінність допиту досліджуваних учасників кримінального провадження, на нашу думку, полягає в такому: «у разі допиту свідка він попереджається про кримінальну відповідальність за відмову давати показання і за давання завідомо неправдивих показань, а потерпілий – за давання завідомо неправдивих показань» (ч. 3 ст. 224 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України), «<...> підозрюваний, обвинувачений має право: <...> 4) не говорити нічого із приводу підозри проти нього, обвинувачення або в будь-який момент відмовитися відповідати на запитання; 5) давати пояснення, показання із приводу підозри, обвинувачення чи в будь-який момент відмовитися їх давати» (п. п. 4, 5 ч. 3 ст. 42 КПК України) [10]. Отже, обов'язковим є надання правдивих показань для потерпілого і свідка під час проведення зазначеної слідчої дії, а також законодавчо передбачено право на будь-якій стадії лавірувати ними або відмовитися від їх надання підозрюваному.

У своїй роботі Р.В. Бараннік зазначає право на захист від самовикриття допитуваних: «Закон покладає обов'язок доведення винності особи та з'ясування всіх обставин справи (як тих, що обвинувачують особу у скоєнні злочину, так і тих, що її виправдовують) на спеціальні державні органи, які ведуть кримінальний процес. Водночас особа на підставі свого права на свободу від самовикриття, викриття членів сім'ї чи близьких родичів може взагалі відмовитись від давання показань чи пояснень, виключаючи таким чином використання органами, які ведуть кримінальний процес, її показань і пояснень для з'ясування істини у справі <...>, принцип з'ясування об'єктивної істини вимагає від органів досудового слідства та суду ставитись неупереджено до факту використання досліджуваного права особи і вивчати всі обставини справи всебічно, повно й об'єктивно. Водночас свідок, потерпілий підозрюваний/обвинувачений, підсудний мають право, але не зобов'язані своїми показаннями і поясненнями сприяти з'ясуванню істини у кримінальній справі і в будь-який момент провадження у справі можуть скористатися своїм конституційним правом на свободу від самовикриття, викриття членів сім'ї чи близьких родичів» [1, с. 13].

На нашу думку, така категорія, як «самовикриття», є доречнішою для підозрюваного чи обвинуваченого. Оскільки свідок і потерпілий у конкретному кримінальному провадженні, які дають показання під час допиту, не мають жодного стосунку до самовикриття. У такому разі передбачено лише можливість відмови потерпілого, свідка давати показання, коли йдеться про підозру, обвинувачення їхніх близьких родичів. Самовикриття потерпілого, свідка, на наше переконання, можливе в разі, якщо вони вчинили правопорушення за фактом, що безпосередньо не стосується кримінального провадження. В іншому разі органи досудового розслідування, що здійснюватимуть досудове слідство у приміщеннях на території установ тимчасової ізоляції, зобов'язані забезпечити право учасника допиту на захист від самовикриття та проведення останнього лише способом, передбаченим законом, шляхом протокольної фіксації

кожної дії, пов'язаної з технічними затримками, зазначати поведінку та самопочуття допитуваного. Водночас актуальне питання забезпечення права допитуваного на участь захисника, прибуття якого до установи тимчасової ізоляції досі є проблематичним.

Ще однією категорією осіб, яких можуть допитувати в місцях тимчасової ізоляції, є неповнолітні особи. Учена О.М. Процюк, яка досліджувала кримінальну процесуальну регламентацію тактики проведення допиту неповнолітнього підозрюваного, зауважила, що «серед гарантій захисту прав неповнолітніх підозрюваних необхідно відзначити обов'язкову участь захисника як з моменту встановлення факту неповноліття, так і із часу виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є неповнолітньою; щодо захисту підозрюваних віком від 18 років; надання такої допомоги безоплатно, а також після затримання неповнолітнього обов'язкове негайне повідомлення про це батьків, усиновителів, опікунів, піклувальників, органів опіки» [15, с. 7]. Тобто в разі проведення першочергових слідчих дій слідчому необхідно своєчасно залучити до проведення допиту неповнолітнього захисника та батьків або осіб, які виконують їхні обов'язки, що на практиці реалізувати надзвичайно складно.

Спектр окреслених проблем з огляду на статус досліджуваних допитуваних учасників кримінального провадження П.В. Цимбал і В.Ф. Влад пропонують урегулювати так: «Під час допиту ув'язнених, підозрюваних, засуджених, які відбувають покарання, слід урахувувати:

1) необхідність надання підозрюваному, обвинуваченому, свідку можливості користуватися допомогою захисника, оскільки через режимність виправної установи це є проблемою;

2) недопущення примушування до дачі показань як тюремною адміністрацією, так і ув'язненими;

3) забезпечення права не свідчити проти себе та близьких родичів, членів сім'ї;

4) надання допомоги спеціаліста під час допиту осіб із фізичними вадами, вадами слуху чи зору, а також залучення необхідних спеціалістів під час допиту неповнолітніх осіб у місцях позбавлення волі;

5) гарантування безпеки особам, які беруть участь у розслідуванні втечі з місць позбавлення волі;

6) створення в мережі Інтернет спеціального сайту, де б ув'язнені змогли подавати заяви про вчинений злочин або в письмовій формі викласти інформацію про відомі їм обставини вчинення злочину в пенітенціарній установі;

7) організація навчання з роботи з комп'ютерною технікою з виходом до мережі Інтернет» [19, с. 84–89].

Така позиція щодо запровадження електронних інтегрованих систем, пов'язаних з установами тимчасової ізоляції, надає широке коло можливостей для запровадження останньої на базі деяких інформаційних платформ. У зв'язку із цим такі дослідники, як С.О. Браверман [2] і О.В. Діса [5], пропонують змінити форми отримання необхідної інформації, важливої для виконання завдань кримінального процесу, змінити допит або додати до КПК України таку слідчу (розшукову) дію, як «процесуальне інтерв'ювання», яку можна здійснювати за допомогою електронних носіїв інформації чи паперового носія, водночас це унеможлиблює мінімальний вплив особи, яка допитує, на допитувану особу.

Поняття «процесуальне інтерв'ювання» походить із юридичної психології [2, с. 313; 5, с. 204–205]. Проблема впровадження полягає в несформованості єдиного бачення вчених стосовно його концепції, наприклад, на якій стадії досудового розслідування проводити, які саме суб'єкти повинні його проводити, у якій формі тощо. Зокрема, «процесуальне інтерв'ювання», запропоноване С.О. Браверманом, передбачено до впровадження у практичну діяльність слідчих (детективних) підрозділів антикорупційних органів [5, с. 204–205]. Ще один аргумент на користь запровадження інституту «процесуального інтерв'ювання» полягає в тому, що чинні норми проведення допиту не передбачають форми та порядку устанавлення особи (персональних даних), урахування психічного чи фізичного стану здоров'я допитуваної особи, хоча, як виняток, надано можливість провести допит свідка в судовому засіданні в разі тяжкої хвороби (ч. ч. 1, 3 ст. 255 КПК

України). За бажанням учасника допиту можуть здійснювати фото-, аудіо-, відеофіксацію слідчої дії (ч. 3 ст. 224 КПК України). На відміну від допиту, інтерв'ювання проводять із застосуванням системи "Custody Records", що передбачає безпервну відеофіксацію, це знижує ризики тиску з боку уповноважених осіб. Таке інтерв'ювання має значення як електронне процесуальне джерело доказів. Учені М.В. Гуцалюк та П.Є. Антонюк щодо цього зазначили: «Деякі вчені-процесуалісти порівнюють електронну інформацію з таким процесуальним джерелом доказів, як показання, що також мають нематеріальну природу («матеріалізуються» вони лише під час допиту).

Таке порівняння, на нашу думку, можна вважати досить влучним. Слід лише зауважити, що, вводячи таке джерело доказів, законодавець міг назвати його, наприклад, свідченням, а не показанням, що, зрозуміло, не змінило б ні їхньої сутності, ні значення як джерела доказів» [4, с. 43]. Натомість цілком доречно та своєчасно законодавець запропонував «тлумачення електронних доказів як інформації в електронній (цифровій) формі, що отримана в передбаченому законом порядку і має значення для кримінального провадження, а також вироблено пропозиції щодо внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України стосовно розширення кола процесуальних джерел доказів шляхом введення до нього електронних доказів» [4, с. 44].

Прагнення до постійної модернізації кримінального процесу, усебічної електронної уніфікації місць тимчасової ізоляції не може не позначатися на перебігу проведення слідчих (розшукових) дій на території установ тимчасової ізоляції та загалом, однак таке запровадження, на нашу думку, є передчасним і потребує додаткових досліджень для встановлення нагальної необхідності в такій кардинальній зміні. Водночас оптимізування порядку доступу на території установ тимчасової ізоляції нині є вкрай необхідним. Доцільно не лише спростити порядок здійснення допиту учасників кримінального провадження, а й гарантувати їхню безпеку та безпеку осіб, які здійснюють досудове

розслідування на території установ тимчасової ізоляції.

Окрім викладеного вище, варто акцентувати увагу на стрімкому розвитку ІТ-процесів, що потребують упровадження нових підходів до збирання та зберігання цифрової інформації, яку надалі використовують і визначають як доказ у кримінальних провадженнях у процесі судового розгляду.

У межах запровадження найкращих світових практик за умов неухильного дотримання вимог КПК України Офіс Генерального прокурора започаткував практику огляду цифрової інформації відповідно до стандартів, викладених у Протоколі Берклі з ведення розслідувань, і з використанням відкритих цифрових даних.

Розроблений Центром з прав людини юридичної школи Каліфорнійського університету в Берклі спільно з Управлінням ООН з прав людини, останній містить керівні принципи міжнародних стандартів із методики та процедур збирання, аналізу та зберігання цифрової інформації.

Важливість дотримання вимог процесу збирання та збереження цифрової інформації засвідчують приклади зникнення інформації з відкритих джерел чи то з причин видалення особою, яка має на це право (адміністратор сайту), чи то у зв'язку з перевищенням максимально допустимого розміру сховища для зберігання на відповідному ресурсі.

За умов видалення інформації з відкритих джерел постає питання забезпечення безпосередності дослідження доказів судом, зокрема тих, що належать до електронних документів, як однієї із засад провадження.

Щодо цього в постанові Верховного Суду від 24 листопада 2020 р. колегія суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 481/227/18 [14] зазначила, що недотримання засади безпосередності призводить до порушення інших засад кримінального провадження, серед яких презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини, забезпечення права на захист, змагальність сторін і свобода в поданні ними своїх доказів і доведенні перед судом їхньої переконливості. Тому засада безпосередності є необхідним елементом процесуальної форми

судового розгляду, недотримання її судом означає, що докази, які не були предметом безпосереднього дослідження суду, не можуть бути визнані допустимими та врахованими під час постановлення судового рішення судом, окрім випадків, передбачених зазначеним Кодексом, а отже, судові рішення не може бути визнано законним, обґрунтованим і підлягає скасуванню.

Варто зауважити, що стосовно випадків, коли під час судового провадження фізично неможливо дослідити першоджерело отримання цифрової інформації, законодавець передбачив окрему норму у КПК України, яка дозволяє за деяких умов зняту копію інформації визнавати оригіналом.

Відповідно до положень ч. 4 ст. 99 КПК України, копії інформації, що містяться в інформаційних (автоматизованих) системах, телекомунікаційних системах, інформаційно-телекомунікаційних системах, їхніх невід'ємних частинах, визнаються судом як оригінал документа [10].

Окрім того, 4 квітня 2020 р. було внесено зміни до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, учинені злочинною спільнотою, а саме ст. 255 доповнено ст. ст. 255-1, 255-2, 255-3 такого змісту:

«Ст. 255-1. Встановлення або поширення злочинного впливу

1. Умисне встановлення або поширення в суспільстві злочинного впливу за відсутності ознак, зазначених у ч. 5 ст. 255 цього Кодексу.

2. Ті самі дії, учинені повторно або в ізоляторах тимчасового тримання, слідчих ізоляторах чи установах виконання покарань.

3. Дії, передбачені ч. 1 або ч. 2 цієї статті, учинені особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі»» [12]

У процесі розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень, учинених у місцях тимчасової ізоляції, і проведення в зазначених місцях такої слідчої (розшукової) дії, як допит, слідчий/прокурор повинні усвідомлювати, що свідки або підозрювані добровільно не повідомлять обставини, що підлягають доказуванню,

оскільки усвідомлюють, що вони постійно перебувають у місці ізоляції, де вагоме значення має авторитет або подальша фізична розправа за надання показань про обставини вчинення кримінального правопорушення. Також у процесі проведення допиту зі свідками або підозрюваними слідчому/прокурору необхідно встановити психологічний контакт із метою отримання принаймні мінімальної інформації, яка має значення у кримінальному провадженні, не здійснюючи жодного тиску.

На сучасному етапі становлення кримінального процесуального законодавства України не закріплено процесуальний порядок проведення такої слідчої (розшукової) дії, як допит, щодо учасників кримінального процесу, які перебувають у місцях тимчасової ізоляції.

Під час проведення допиту слідчий/прокурор вносять до протоколу інформацію, що відповідає вимогам ст. 91 КПК України [10].

Продовжимо дослідження проблематики проведення допиту в межах ст. 255-1 КК України, а саме щодо злочинів, що вчинені повторно або в ізоляторах тимчасового тримання, слідчих ізоляторах чи установах виконання покарань. Ми вважаємо, що слідчий/прокурор повинні визначити місце проведення допиту зі свідком/підозрюваним і подальше утримання в місці тимчасової ізоляції або продовження відбування покарання з можливістю зміни установи ізоляції [12].

Так, Красногвардійський районний суд виніс ухвалу під час розгляду клопотання про продовження строку запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою ОСОБА_4 (кримінальне прізвище «ОСОБА_5»), ІНФОРМАЦІЯ_2, який, достовірно знаючи про запровадження в Україні кримінальної відповідальності за вплив суб'єктів злочинної ієрархії на суспільні відносини, зокрема криміногенні, набув статусу суб'єкта підвищеного злочинного впливу та згодом поширив зазначений злочинний вплив за таких обставин.

Протягом 2020 р. (точнішої дати у процесі досудового розслідування не встановлено), протиставляючи себе нормам законності та прагнучи продовжувати свою діяльність на противагу загально-визнаним етичним правилам існування

у правовому суспільстві, перебуваючи в не встановленому у процесі досудового розслідування місці за невстановлених обставин, не встановлена у процесі досудового слідства особа, яка у кримінальному середовищі є суб'єктом підвищеного злочинного впливу, надала ОСОБА_4 статус суб'єкта підвищеного злочинного впливу на території Дніпропетровської області, а саме «смотрящий за м. Кривий Ріг та Криворізьким районом Дніпропетровської області». Після отримання статусу суб'єкта підвищеного злочинного впливу ОСОБА_4 зобов'язувався дотримуватися чітко визначених правил поведінки щодо відносин з іншими категоріями криміногенного середовища та поширення свого злочинного впливу, серед яких: цілковите неприйняття зовнішніх загальноприйнятих норм і правил поведінки; підтримка в місцях позбавлення волі засуджених (арештованих) у вигляді «гріву», поширення злочинного впливу на території м. Кривого Рогу та Криворізького району Дніпропетровської області, зокрема і в місцях позбавлення волі, шляхом надання особам статусу суб'єкта підвищеного злочинного впливу, так званих «смотрящих, або старшого за районом», ОСОБА_4, перебуваючи у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, продовжив реалізовувати свій злочинний умисел [6].

Отже, слідчий суддя підтвердив процес призначення суб'єкта підвищеного злочинного впливу, надання статусу «смотрящий», зобов'язання до виконання чітко визначених обов'язків, тому в разі проведення допиту з таким суб'єктом останній зобов'язаний ігнорувати зовнішні загальноприйняті норми, отже, такий суб'єкт відмовиться давати свідчення.

На підставі аналізу, кримінальної відповідальності за злочини, учиненні злочинною спільнотою, а саме науково-практичного коментаря до ст. 255–1 Кримінального кодексу (далі – КК) України, варто зауважити, що встановлення та поширення злочинного впливу «смотрящим» (під час відбування покарання у виправній колонії) полягало також у виконанні останнім покладених функцій, за виконання яких йому повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 255–1 КК України [3].

Окрім викладеного вище, варто акцентувати увагу на питанні нічного сну осіб, які перебувають у місцях тимчасової ізоляції, що є важливою обставиною під час проведення допиту.

У п. 3 наказу Міністерства внутрішніх справ України від 2 грудня 2008 р. № 638 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України» визначено «Права й обов'язки осіб, які тримаються в ІТТ», а саме пп. 3.1.9 передбачає, що восьмигодинний безперервний сон у нічний час (із 22.00 до 06.00), у період якого не допускається залучення до участі у процесуальних та інших діях, за винятком невідкладних випадків:

- у разі ускладнення обстановки (пожежа або повінь) і в особливих умовах (у разі землетрусу, виявлення вибухових, радіоактивних чи інших речовин, небезпечних для життя і здоров'я);

- якщо життю та здоров'ю осіб, яких тримають в ІТТ, загрожує небезпека;

- для звільнення з-під варти;

- для конвоювання на обмінний пункт;

- для припинення протиправних дій серед осіб, яких тримають, або підготовки до втечі;

- для надання невідкладної медичної допомоги [12].

Згідно з наказом Міністерства юстиції України від 14 червня 2019 р. № 1769/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України», обвинувачені й засуджені мають право на восьмигодинний сон у нічний час, під час якого не допускається залучення до участі у кримінальному провадженні й інших діях, за винятком невідкладних випадків [13].

Отже, на підставі аналізу цих двох нормативно-правових актів ми дійшли висновку, що під час проведення допиту в нічний час (із 22.00 до 06.00) ув'язнені й засуджені особи, які перебувають у місцях тимчасової ізоляції (ІТТ, СІЗО), мають право відмовитися виходити з камери утримання.

17 липня 1997 р. Україна ратифікувала Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), тим самим взяла на себе зобов'язання щодо забезпечення реалізації й імплементації її положень у національне

законодавство [9]. У цьому контексті варто розглянути питання застосування практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у національній судовій практиці. Усталеною є позиція ЄСПЛ щодо забезпечення права на захист. У пп. «с» п. 3 ст. 6 Конвенції гарантовано «допомогу», а не «призначення захисника». Конвенція має забезпечувати не ті права, що є теоретичними й ілюзорними, а ті, що є практичними й ефективними. Одного лише призначення захисника не досить для того, щоб держава виконала свій обов'язок щодо надання ефективної юридичної допомоги, оскільки адвокат, призначений надавати правову допомогу, може вмерти, серйозно захворіти, ухилитися від виконання своїх обов'язків або протягом тривалого часу бути обмеженим у можливості виконувати свої обов'язки. Якщо до відома відповідних органів державної влади доведено інформацію про таку ситуацію, вони зобов'язані або замінити цього захисника, або примусити його виконувати свої обов'язки [7].

На підставі викладеного вище можна дійти висновку, що норми КПК України,

за винятком невідкладних випадків, надають право слідчому, прокурору проводити слідчі (розшукові) дії в нічний час (із 22.00 до 06.00). Тому виникає колізія між нормативно-правовими актами, останні закріплюють можливість підозрюваним, обвинуваченим, яких утримують у місцях тимчасової ізоляції, не брати участі у проведенні слідчих (розшукових) дій у нічний час (із 22.00 до 06.00).

У зв'язку із зазначеним убачається необхідним узгодити положення нормативно-правових актів (накази Міністерства юстиції і Міністерства внутрішніх справ України) з положеннями КПК України.

Також потребує вирішення питання щодо невідкладного допуску до участі у кримінальному провадженні та надання доступу до території установ тимчасової ізоляції захисника (адвоката). Під час проведення такої слідчої (розшукової) дії, як допит, слідчий, прокурор зобов'язані забезпечити гарантовану правову допомогу підозрюваному або обвинуваченому, яку надає суто захисник (адвокат).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бараннік Р.В. Право на свободу від самовикриття, викриття членів її сім'ї чи близьких родичів у кримінальному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2008. 18 с.
2. Браверман С.О. Юридико-психологічні засади процесуального інтерв'ю у кримінальному провадженні щодо корупційних злочинів : дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06. Київ, 2020. 240 с. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17888/1/dys_braverman_so.pdf.
3. Вознюк А.А., Дудоров О.О., Чернявський С.С. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (ст. ст. 255, 255-1, 255-2, 255-3, 256 Кримінального кодексу України) : науково-практичний коментар. Київ : Норма права, 2021. 130 с.
4. Гуцалюк М.В., Антонюк П.Є. Щодо сутності електронної (цифрової) інформації як джерела доказів у кримінальному провадженні. *Криміналістичний вісник*. 2021. № 33 (1). С. 37-49.
5. Дуса О.В. Психологічні основи проведення процесуального інтерв'ю. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 13 березня 2020 р. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. С. 313-314. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/publish/oblko.pdf>.
6. Ухвала Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська від 1 жовтня 2021 р. Справа № 204/7508/21. Провадження № 1-ксс/204/1812/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : вебсайт. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/100104247/>.
7. Застосування практики ЄСПЛ у національній судовій практиці. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/ESPL_vebinar_30_04_2020.pdf.
8. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11 липня 2003 р. № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>.
9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : міжнародний документ від 4 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004/ed20131002#Text.

10. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2503>.
11. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
12. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 2 грудня 2008 р. № 638. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0137-09#Text>.
13. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України : Наказ Міністерства юстиції України від 14 червня 2019 р. № 1769/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-19>.
14. Постанова Верховного Суду колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 24 листопада 2020 р. Справа № 481/227/18. Провадження № 51–2539км20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93119786>.
15. Процюк О.М. Кримінальна процесуальна регламентація й тактика допиту неповнолітнього підозрюваного : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2017. 243 с.
16. Сербін М.М. Розслідування злочинів, вчинених у місцях позбавлення волі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ : КНУВС, 2006. 16 с.
17. Прикладная юридическая психология / под ред. А.М. Столяренка. Москва : Юнити-дана, 2001. 381 с.
18. Удалова Л.Д. Теоретичні засади отримання вербальної інформації у кримінальному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2007. 17 с.
19. Цимбал П.В., Влад В.Ф. Особливості проведення допиту в пенітенціарних установах під час розслідування втечі з місць позбавлення волі. *Juris Europensis Scientia*. 2020. № 2. С. 84–89. URL: <http://chernvisn.onua.edu.ua/index.php/chern/article/view/80>.
20. Янковий М.О. Тактичні засади допиту та розвідувального опитування: порівняльне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2007. 18 с.